

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorvm, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Præceptvm II. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

Et illa deponit. Aut quemadmodum hospites diuerso-
forio, vt de concessis opibus victum & amictum habe-
amus, prout diurni victus necessitas exegerit, quisq; in
suo statu, in quem diuina vocatione & ordine constitu-
tus est, nec quidquam rei nostrum Dominum aut ido-
lum esse permitramus. Et hæc de primo præcepto di-
cta sufficiant, quod verbis aliquantò superioribus expla-
nandum fuit, quando summa & caput totius pietatis
in eo vertatur, propterea quòd (vt prædictum) vbi cor-
di cum Deo bene conuenit, & hoc præceptum serua-
tum fuerit, cætera omnia aptè consequuntur.

PRÆCEPTVM II.

Non assumes nomen Domini Dei tui in
vanum.

Quemadmodum primo præcepto cor hominis
institutum est, & fidei ratio tradita, ita hoc se-
cundum foras nos producit, osq; ac linguam er-
ga Deum fingit ac format. Primum enim quod natum
è corde ebullit, & progreditur, seque ostendit, sermo
est. Itaq; quemadmodum supra respondendum docui,
quid sit habere Deum, ita quoque huius & aliorum
præceptorum omnium intelligentiam simpliciter
comprehendas atq; pronuncies necesse est.

Interrogatus ergo, quomodo secundum præceptū
intelligis, aut quid significat, Nomen Dei in vanum su-
mere, siue eo abuti? Responde ad hunc modum pau-
cissimis. Hoc est diuino abuti nomine, quando Dei no-
men quacunque ratione ad confirmanda mendacia,
aut alia id genus vitia atque flagitia tuenda vsurpa-
mus. Hinc tantum valet huius præcepti constitutio,
ne Dei nomen falsò citemus, aut in os sumamus, quan-
do cor longè aliter sibi conscium est, aut rem aliter
habere non ignorat, aut omninò aliter scire debebat.
Veluti ijs persapè solet contingere, qui lites in foro

*Primum
præceptum
erudit cor,
secundum
os & lin-
guam.*

*Abusus no-
minis di-
uini.*

& cu-

& curia sectantur & iudicia, & altera pars aliquid
fidè abiurat alteri. Neq; enim alia ratione nomine
perinde abutimur, quàm si eo ad mentiendum &
lendum turpiter abutamur. Et hic huius præcepti
sus fit facilimus & simplicissimus.

*Quàm Sa-
rus & sus
diuini no-
minis.*

Ex his omnibus quiuis facile colligere potest, q
ties & quàm multariam diuino nomine abutan
homines, tametsi omnes abusus perstringere impo
bile sit. Vt tamen hæc paucis expediamus, nominis
uini abusus omnium maximè in negocijs consistit
causis secularibus, illis nimirum, quæ ad rem pecun
riam, opes aut honores pertineat. Siue illud prop
lãm fiat in contentione forensi, siue alibi, vbi iura
diuini nominis adducto testimonio, per iuraturã, a
ipsa anima oppignoratur periurio. Cum prius ve
hoc vehementer locum habet in re connubiali, vbi de
furtim contracto inter se matrimonio, tandem ca
ad iudices ventum est, datam fidem abiurat alter
teri.

Omnium verò maximè hic diuini nominis abut
in rebus viget spiritualibus, quæ pertingunt conscie
tiam, falsis doctoribus emergentibus, suãq; menda
diuini verbi loco venditantibus.

Ecce omnibus hisce rationibus nihil aliud queri
aut agunt homines, quàm vt semet diuini nomi
prætextu exornent perfidè, prauo quodam com
iusti esse contendentes, siue illud in mundanis & c
nalibus, siue in sublimioribus & sublimioribus
dei & doctrinæ negocijs fieri solet. Iam in m
tientium numerum etiam blasphematores refe
di sunt, non illi quidem crassi & impudentes, vt
noti omnibus, qui nullius prohibiti metu aut reue
tia, nomen Dei ore prorsus illoto, blasphemò &
caci, subinde conspurcant & contaminant (quos
blasphema impietas non in nostra, sed carnificis li

emendanda est) verum etiam illi, qui veritatem & verbum Dei pro palam contumeliose lacerant, ac Diaboli verbum impudenter & impie esse confirmant, de quibus in presentia amplius verba facienda non sunt.

Discamus itaque hoc loco, diligenterque volentes animo, quantum interfit hoc preceptum servare aut transgredi, ut omni studio, diligentiaque caueamus vitemusque omnem sacratissimi nominis Dei abusum & contumeliam, tanquam peccatum omnium maximum & pessimum, quod externe designari potest. Nam tamen mentiri & fallere per se satis grande sit flagitium: multo tamen gravius illud reddunt, & maiori etiam cumulant flagitio, conantes illud defendere periurio, ac turpiter mentiendo diuino nomine abutentes pro pretextu turpitudinis. Qua ratione fit, ut ex vnicuique mendacio periurij accessione cumulado, multiplicata pullulent mendacia.

Eam ob rem Deus huic quoque precepto suam comminationem annexit, cuius haec sunt verba: Nec enim habebit in fontem Dominus eum, qui assumerit nomen Domini Dei sui in vanum. Hoc est, nemo hoc impunè laturus est, sed poenas graues dabit blasphemiae. Quam enim inultum non patitur Deus, si quis cordis fiducia ab eo discedat: tam impunitum non sinet, si quis pro tuendis mendacijs falso usurpet nomen eius. Sed o Deum immortalem, quae tam execranda consuetudo diuinum nomen blasphemandi omnium hominum animos corripuit? Nam perinde pauci sunt, qui salutifero Dei nomine ad mendacia, vanitatem & omnem iniquitatem suam tuendam non abutuntur, quam illorum, qui solum ex animo Deo credunt fiduntque.

Siquidem illa praecleara virtus (si Christo placet) omnibus nobis natura insita est, ut is, qui aliquod admittit criminose flagitium, suam turpitudinem summa ope

*Quantum
referat hoc
preceptum
seruare.*

*Comminatio
addita
huic precepto.*

*Pretextu
nominis di-
uini tegi*

*plerunque
peccata.*

celare studeat, ne cuius oculis pateat, aut aliquis de signati facinoris sibi sit conscius. Vsq; adeo enim de solutum, aut sui negligentem & deplorata malitia & bitror esse neminem, qui perpetrati flagitij secloriam coram omnibus. Verum nemo non studeat peccat clanculum & subdolè, priusquam palam fiat, aut re sciscant homines. Tum si quis eam ob rem inuadit aut insinuletur facinoris, protinus nomen Dei patiniurijs, estq; obnoxium contumelijs. Hoc enim quicquid fux culpæ prætexit, cogiturq; nomen illud omnibus modis venerandum è vitijs virtutes, ex ignominia gloriariam, è dedecore honores facere. Et hic est iam totius mundi communis quidam cursus, quo veluti quodam diluuiio omnes regiones orbis terrarum inundant. Hinc nostris meritis digna quoq; præmia capimus, & quod nostra blasphemia procacissimè quaerimus, hoc nobis plena manu offundatur, nempe pestilentia, motus bellici, annonæ caritas, incendia, aquarum inundationes, degeneres vxores & liberi, perfida familia, & id genus malorum examina innumerabilia. Vnde enim tantum calamitatum alioqui nobis eueniret? Adhuc bene magna gratia hæc est, quod terra nos ferat atq; nutriet.

Quamobrem summo studio inuentus eò perducenda est & assuefacienda sedulo, vt secundum hoc præceptum vnà cum primo reuerenter habeat, magniq; faciat, proq; transgressione protinus emendetur fertilibus, posito ante oculos præcepto, & subinde inculcato, vt ita pueri non tantum educantur disciplina & verberibus, sed Dei quoq; metu & reuerentia coerçantur.

*Quid sit abuti
nomine
diuino.*

Iam ergo intelligis, quid sit abuti diuino nomine (vt breuiter decurram per capita) quando aut simpliciter pro tuendo mendacio abutimur, aut aliud quippiam, quod non est, sub diuini nominis prætextu molimur, quo alterum fraudulenter circumducimus, aut illud blasphemando, execrando, maledicendo,

incantando, ignominiosè usurpamus. Breuiter, quacunq;
ratione eius adminiculo perpetrari possunt flagitia.

Ad hæc scitu quoque opus est, quomodo Dei nomine rectè utamur. Hisce enim verbis, quibus præcepit: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, etiam illud intelligendum nobis proponit, Dei nomine nos etiam rectè & vtiliter vti posse. Non enim aliam ob causam nobis reuelatū est, quam vt vtentibus subinde sit fructuosum & vtile. Inde hoc vltro euincitur, quòd cum hîc præcepto cautum sit, ne mentientes, aut alioqui flagitiosè delinquentes, sanctum Dei nomen prauè usurpemus, contra præceptum nobis esse arbitremur, vt eo ad confirmandam veritatem, ac reliquas actiones honestas utamur. Nempe, quando rectè iuramus, cum aut necessitas postulat, aut à nobis iurandum exigitur. Ita quoq;, quando rectè & sincerè docetur veritas Euangelij. Præterea, quando in necessitatibus nomen Dei imploramus, aut idem rebus secundis laudamus, & gratias agimus, &c. Quæ omnia summam comprehensa ac præcepta inueniuntur Psal. 50. Inuoca me in die tribulationis, eripiam te, & glorificabis me. Omnibus hisce rationibus verè & salubriter diuino nomine utimur, atque ita eius nomen sanctificatur, quemadmodum in oratione Dominica precamur.

Ita totam huius præcepti summam habes explicatam. Ex hac intelligentia haud difficulter ad quæstionem responderi potest, quæ multorum doctorum non vulgariter torsit & conturbauit ingenia, quam obrem in Euangelio nobis, ne iuremus, interdictum sit, cum pro certo constet, Christum, Paulum, aliosq;, Sanctos iurasse sæpenumero? Estq; breuiter hæc sententia: Equidem nullo modo nobis ad mala iurandum est, hoc est, ad mendacia, & vbi neq; vtile, neq; necesse est. Verum ad bonum & proximi vtilitatem licet nobis

*Quomodo
rectè utamur
nomine Dei*

An Christianis liceat iurare.

iurare. Est enim opus valde bonum, quo Deus laudatur, veritas & iustitia confirmatur, mendacium refellitur, homines dissidentes in concordiam rediguntur, obedientia exhibetur, & lites componuntur. Nam Deus ipse hic interuenit, segregans iustitiam ab iniustitia ac bonos malosq; disiungens. Quod si alterutra parte malitiose periurat, iam iudicij sententia pronunciat est, quod poenam & supplicium periurij non sit effugitura. Et si fieret, vt ad tempus supplicij irrogatio protraheretur, nihil tamen illi cadet ex sententia, itaque quicquid periurio lucri fecerunt, sub manibus sensim euanescat, nec vnquam ea re ex animo lati fruantur.

Pœna periurij.

Hoc ipsam ego non obscuris argumentis in benenultis expertus sum, qui, posteaquam conubij fidem promissam abiurarunt, nunquam vel horulam iucundam habuerunt, aut saltem dieculam incolumi iuuentutis valetudine, atq; ita pariter & corpore & animo, bonis etiam amissis, calamitose perierunt.

Pueri arcedendi à mendacijs & periurijs.

Quapropter etiam atq; etiam hortor & moneo, vt maturè pueros properemus monitis detertere, & verberibus compescere, ne assuescant mendacijs, potissimum verò, ne ad hæc confirmanda Dei nomen tentent & adducant. Vbi enim ea iurandi licentia pueris impune permittitur, nulla spes amplius superest vllius bonæ frugis ab illis expectandæ. Quemadmodum hodie videmus, vt ego existimem, mundum nunquam fuisse deteriolem, & perditis moribus corruptiolem quàm nunc est, quando ne facies quidem vllius Reipublicæ benè institutæ, nullum obedientiæ & fidei amplius superest vestigium, verùm omnia deploratissimis hominibus, qui nullo modo frenari aut cohercescunt, & in quibus docendis & obiurgandis & oleum (quod aiunt) perijt & opera, omnia sunt refertissima. Quæ omnia diuinæ iræ & supplicij argumenta

sunt certissima, quo nos obruit propter procacem & temerariam huius præcepti transgressionem.

Secundò, vicissim eò allicendi & assuetiendi sunt pueri, vt Dei nomen reuerenter colant, & semper in ore habeant in omnibus, quicquid vsquam illis queat occurrere, aut accidere. Hic enim rectus nominis diuini cultus est, vt de eo omnem nobis omnium malorum leuationem & consolationem polliceamur, eamq; ob rem illum imploremus, ita vt cor prius (sicut supra diximus) per fidem Deo suum honorem tribuat, deinceps verò os honorifica confessione idem faciat.

*Ad quid
assueti-
endi.*

*Inuocatio
nominis di-
uini.*

ATQVE hæc diuini nominis inuocandi consuetudo vehementer salutaris est & utilis, ac cum primis efficax aduersus diaboli insidias, quas semper nobis molitur improbus, omnes adoriendi & inuadendi occasiones venans & captans, quibus nos in peccatum & dedecus, in calamitates & ærumnas præcipitet. Sed perinuitus audit diuini nominis implorationem, neq; diu cunctatur aut cessat, vbicunq; ex animo sacratissimum Dei nomen inuocari perceperit. Et profectò multiplicibus & horrendis casibus atq; periculis sæpe numero ex improviso obrueremur, nisi Deus per nominis sui inuocationem, nobis in tempore ferret suppetias. Ipse proprijs experimentis hoc verissimum esse didici, non rarò improvisum & terribilem aliquem casum aut cladem, in ipsa nominis Dei inuocatione in melius fuisse commutatum, ac nihil damni dedisse. Vt Diabolo ægrè faceremus (inquam) hoc sacrum nomen semper in ore habendum esset, ne quemadmodum cupit, nocere nobis possit & incommodare.

Eodem & conducit, si assuescamus quotidie nos & corpore & animo Deo commendare, inque eius tutelam ponere vxorem, liberos, familiam, & quidquid rerum possidemus, aduersus omnes casus & pericula.

*Quotidia-
na precati-
ones.*

Vnde etiã consecratio uentæ, & gratiarũ actio, alia nocturnæ & matutinæ benedictiones, in vsu permanserunt. Præterea puerorum illud exercitium, vt sese cruce vel precatiuncula muniant, audita re aliqua terribili & horribili, dicentes: Custodiat nos Deus Pater, Auxiliare Domine Iesu Christe, aut tale quippiam. In quoq; si cui præter spem aliquid boni cõtingerit, quantumcunque tandem sit, vt dicat: Deo sit laus & gratia, cuius munificentiã hoc mihi obtigit, &c. Quemadmodum quondã pueri, parentum monitu confluxerunt diuum Nicolaum & ieiunio honorare, & precibus inuocare. Hæc, inquam, si fierent, Deo multò effectura gratiora & acceptiora, quàm vlla vita monastica, aut fucata Carthusianorum sanctimonia.

Ratio educandi pueros in agnitione & timore Domini.

Ecce ad hunc modum iuuentus puerili quadam ratione, & per Iesum in timore & cultu Dei educari possit, vt Primum & Secundum præceptum assiduo quodam feruore in continuo versarentur exercitio. Inde alicuius bonæ frugis aut indolis, aliquando exorsura & immensum fructum paritura, spes esset, vt tales enascerentur homines, à quibus in totam patriam emanare posset utilitas. Et hæc ipsa quoque vera esset puerorum educandorum ratio, quando gratia quadam, & voluptate eorum animi flecti possunt. Nam qui tantum plagis & ferulis euincendi & cogendi sunt, hi motum sub initium deplorata ac desperata sunt indole, ac licet omnis diligentia, cura & opera in formandis ipsi adhibeatur, & quasi summum obtineatur, tamen tantisper tantum modo oderunt peccare, donec plagarum ac ferulæ formido eorum oculis & animo obuersatur.

Hæc verò educationis ratio, in corde agit radices, Deum plus metuant, quàm vt ferulam aut fustes perhorrescant. Atq; hæc iuuentutis causa tam simpliciter dico, vt vel tandem in animum penetrent, & radices agant. Nam cum pueros doceamus, cum

dem nobis quoque balbutiendum fuit. Ita quidem
 diuini nominis abusum præcauimus, & rectum vsum
 tradidimus, qui non tantum in verbis, verum multo
 magis in exercitio & vita debet consistere, vt sciamus
 hunc Deo summe placere, quem etiam tam munifice
 remuneraturus est, quam horrendè in abusum sui no-
 minis animaduersurus est.

PRÆCEPTVM III.

Memento, vt diem Sabbati sanctifices.

Sabbatum ab Hebraica dictione, Sabbath, nomina-
 tum est, quod proprie feriari, hoc est, a labore o-
 tiosum esse significat. Hinc dicere solemus, feriari
 seu vacare a labore, & Sabbatum sanctificare. Iam De-
 us in veteri testamento diem septimum elegit, eun-
 demq; ferijs & otio destinavit, & præ omnibus alijs
 sanctificandum præcepit. Eius itaq; externæ quietis
 gratia, Iudæis hoc præceptum constitutum est, vt ab ex-
 ternis & manuarijs operibus quiescentes, indulgerent
 otio, quo & homines & pecora, alterna quadam reque
 vires repararent, neq; assiduo labore debilitati ablu-
 merentur. Quanquam postea nimis arctè suas ferias
 colebant, ac vehementer ijs abutebantur adeò, vt in
 Christo quoque ea opera damnarent & calumniaren-
 tur, quæ ipsi quoq; diebus festis faciebant, vt passim
 legitur in Euangelio. Quasi verò hæc esset huius præ-
 cepti perfecta completio, si nullum prorsus externum
 opus manibus conficeretur, cum tamen eius hæc nun-
 quam fuerit sententia, sed potius hæc, vt diem festum
 siue Sabbatum sanctificarent, quemadmodum in se-
 quentibus latius audituri sumus.

*Sabbatum
quid.*

Quamobrem hoc præceptum, quantum ad externum
 & crassum illum sensum attinet, ad nos Christianos nõ
 pertinet. Est enim externa quædam res, sicut omnes

*Externa
obserua-
tio Sab-*